

PAPER DETAILS

TITLE: Güzel Sanatlar Egitimi Bölümü ve Okul Öncesi Lisans Egitimi Dönemi'nde "Görsel Okur-Yazarlık" Dersinin Gerekliligi

AUTHORS: Özdemir KARABAY

PAGES: 888-907

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/344822>

Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü ve Okul Öncesi Bölümünde “Görsel Okur-Yazarlık”

Dersinin Gerekliliği.

Özdemir KARABAY*

Öz: Bu araştırmanın yapılmasındaki amaç; Güzel Sanatlar Eğitimi ile Okul Öncesi Eğitimi alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının çocuk resimlerini bilimsel verilere dayandırarak okuyabilmeleri ve görsel okur-yazarlığa ilişkin literatür taraması, ortaya konan çalışmalarla ülkemizin görsel okur-yazarlık alanında genel durumunu betimleyen bir analiz yapabilmektir. Bu çalışmada yöntem olarak; “Sunuş Yönüyle Öğretme Stratejisi” kullanılırken, öğrenciye ilk aşamada ilke, kavram ve genellemeler düzenli ve programlı bir şekilde anlatılmış, temel bilgiler hazırlanarak öğrencilere sunulmasının ardından ilk planda somut düşünce detaylarıyla anlatılarak gösterilen örneklerle konu desteklenmiştir. Günümüzde artık harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okur yazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli gelmemektedir. Bu nedenle eğitimcilerin, özellikle okul öncesinden başlayarak ilköğretim okullarında hem sözcükleri hem de resimleri işlemeyi, onlara bir anlam yüklemeyi, başka bir anlatım tarzıyla metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkan görsel okur-yazarlığı öğrenmeleri ve bu konuda uzman kişilerden eğitim almaları sağlanmalıdır. Bu eğitimi alabilmeleri için Eğitim Fakültelerinin gerek Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü gerekse, Okul Öncesi Eğitimi Bölümlerine en azından seçmeli olarak konulacak görsel okur-yazarlık dersi ile ülkemizin geleceğinde söz sahibi olan öğretmenlerin bu konuda bilinçlenmesi sağlanabilir.

Anahtar kelimeler: Sanat eğitimi, İlköğretim, Okulöncesi eğitimi, Görsel algı, Resim okuma

* Öğr. Gör. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, ozdemirkarabay@mynet.com

The necessity of "Visual Literacy" course in Department of Fine Arts Education and Preschool Department.

Abstract: The aim of this study is to put forth an effort for teacher candidates, who study in the field of fine arts education and pre-school education, to be able to read drawings of children by basing on scientific data and to put forth an effort to be able to carry out an analysis that describes general situation of our country in the field of visual literacy. While "Expository Teaching Strategy" was used as method in this study, in the first step, principles, concepts and generalities were told to students regularly and programmatically and after preparation and being presented of rudiments, subject were supported with examples shown by being told of concrete thought in detail in the first plan. Today, with the texts consisting letters by coming together, that is, with alphabet literacy, humans' communication made by humun biing is no longer sufficient. Thus, educators should be enabled to discuss both words and paintings at elementary schools by starting with especially preschool and to attribute a meaning to them and to learn visual literacy by looking at the thesis that one supports the other and by creating a link between text, colour and paintings with another turn of phrase. To take this education, becoming conscious of teachers, who play the most important role in education of our country, in this subject may be provided with visual literacy course that will be opened, at least as an elective course, at either Department of Fine Arts Education or Department of Preschool Education at Faculties of Education.

Keywords: Art education, Elementary education, Preschool education, Visual perception, Reading image

Giriş

Endüstrinin insan yaşamını kolaylaştırmayı hedefleyerek, seri buluşlar halinde endişe verici bir hızla geliştiği bir yüzyılın bitip diğerinin başladığı görsel çağ olarak adlandırılan ve hemen her an görsel nesnelere maruz kaldığımız günümüz dünyasında görsel okur-yazarlık alanında yapılan çalışmalar ne yazık ki bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelerle aynı paralellikte yürümektedir. Bu konu üzerinde yapılan araştırmalarda görsel okur-yazarlık alanında yeterli sayıda kitap ve araştırma makalesinin olmamasının yanı sıra yabancı kaynaklardan yeterince faydalanılamaması ve akademisyenlerin dünya ölçeğinde yapılan çalışmaları yeterince takip edememesinin bir sonucu olarak ülkemizde görsel okur-yazarlık konusunda bir kuram ya da öğretim tasarımı geliştirme aşamasına gelineemediği hatta var olan yaklaşımların ya da modellerin denendiği çalışmaların dahi yaygın olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ülkemizin bu alanda genel durumunu ortaya koyacak mevcut çalışmaların ülkemizin görsel okur-yazarlık konusundaki düzeyini ortaya koyacak nitelikte bir yol haritasının bulunmadığı gerçeğini de gözler önüne sermektedir (Tanrıverdi, 2013).

Görsel okur-yazarlık, çok büyük bir tarihi geçmişi olmayan, yaklaşık on beş yıllık bir mazisi olan, günümüzde ise sıkça kullanılan ve hatta daha fazla gündemde kalması gereken bir terimdir. Tanım olarak ele alındığında ise görsel okur-yazarlık birçok açılımı olan çok geniş bir konu olup ve bu konuya ilişkin onlarca tanım geliştirilmesine karşın henüz üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım bulmak oldukça zordur.

Bu konuda Wileman, (Wileman, 1993) “Günümüz bilgi toplumları için çok önemli olan görsel okur-yazarlığı resimsel ve grafiksel görüntüler olarak sunulan bilgiyi okuyabilme, yorumlayabilme ve anlayabilme olarak tanımlarken, genellikle görsel okuryazarlıkla

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

birleştirilen görsel düşünmeyi ise bilginin her türünü iletişime yardımcı olan resim, grafik ya da biçimlere dönüştürebilme olarak görmektedir.”

Görsel okur-yazarlığı Sinatra (Sinatra, 1986) ; “anlam elde etmek için gelen görsel mesajlar ile geçmiş görsel deneyimlerin etkin olarak tekrar inşa edilmesi olarak görmektedir.” Branton ise görsel okuryazarlık ile ilgili olarak “görüntüleri kullanma, yorumlama ve anlamlandırma için deşifre edilmesi gereken mesajları iletmede kullanılan görüntülerden oluşan bir dil” olarak söz etmektedir (Branton, 1999, Akt. İşler 2002).

Yukarıda çeşitli bilim adamları tarafından bu konunun kapsadığı alanla ilgili yapılan tanımların incelenmesinden de anlaşılacağı üzere görsel okur-yazarlığa ilişkin tanımlamaların çoğunluğu görsel bir görüntünün nasıl algılanıp ve nasıl yorumlanacağını içermektedir. Görsel okur-yazarlığın kendine has kuralları ve işleyişi olan bir anlatım dili olduğu düşüncesi bu konuyla ilgili olarak bu güne kadar yapılmış tanım ve araştırmaların bir çoğunun üzerinde hemfikir olduğu ortak düşünceyi yansıtmaktadır. Bu durumda görsel-okur yazarlığı sözel iletişimden ayrı bir dil olarak kabul ettiğimizde ve özellikle okul öncesinden başlayarak okullarda hem sözcükleri hem renkleri hem de resimleri işlemeyi, onlara bir anlam yüklemeyi, başka bir anlatım tarzıyla metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak, birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak görsel okuryazarlığı öğrenmeleri sağlandığında, bu alanın mesajın dili olarak görüntüleri okuma ya da görme ve görsel mesajların farkında olmayı kapsadığı gerçeği de gün yüzüne çıkmış olur.

Teknolojinin akıl almaz gelişmeler kaydettiği, bilgisayardaki gelişmelere bağlı olarak günümüzde cereyan eden, fen, sağlık ve sosyal bilimlerdeki baş döndürücü, inanılmaz gelişmeleri takip etmek insanoğlunu hem yormakta hem de bilgi çağına ayak uyduramama endişesi taşımasına neden olmaktadır. Bilgi çağını takip etme endişesini yaşayan insanlar bugüne kadar, doğal olarak en son gelişmeleri göz önünde bulundurarak yeni araç gereçleri

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

tanımayı, tanıtmayı, ilk öğreneni ve öğreteni olmak istemişlerdir. Bu nedenle çağılı gelişmelere açık bir çocuk birey için resim eğitimi kaçınılmaz bir durumdur. Kullanılan ve kullanılacak malzeme ve yöntemlerle, çocuk gelişimine katkıda bulunmak amacıyla resim eğitimi, umulandan çok daha büyük sonuç verecek özelliktedir. Resim eğitimi çocuğun öncelikle duygusal, ruhsal ve imgesel gelişimine olumlu katkılarda bulunur. Buna paralel olarak akıl ve zekaya dayalı olarak öz iradesini ve tercih haklarını daha isabetli kullanma yetisi kazandırır (Kırıçoğlu, 2002).

70’li yıllardan beri, ilköğretim okullarında okutulan resim dersleri sürekli yüzeysel olarak ele alınmış, konu itibariyle önemli gün ve haftaların ele alındığı, yıllardır hep aynı konuların işlendiği, çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcı düşüncesini açığa çıkarmaktan uzak sıkıcı bir müfredatla günümüze kadar gelmiş ve aynı sistem içerisinde uygulama hala devam etmektedir. Geçmişte de günümüzde de sanat eğitimcisi (öğretmen), çocukların resimlerini değerlendirirken;

-“...bu dağın rengi olmamış!..”

-“...İnsanları evden büyük çizmişsin, bu çocuk bu eve nasıl girecek!..”

-“...hım, evet güzel bir resim olmuş!..”

gibi betimlemeleri yapan ya da ağırlıklı olarak sadece sanatın temel kavramlarını ön planda tutan, ancak çocuğun zekasını, kişiliğini, yakın çevresinde yaşadıklarını ve en önemlisi çocuğun iç dünyasında olup bitenleri göz ardı eden klasik bir öğretmen edasıyla, çalışmaları değerlendirmektedir.

Eğitim genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Bu eğitim sürecinde kişilerin davranışlarında meydana gelebilecek değişimlerin istenilen yönde olması beklenir (Demirel, 2012). Çocuğa verilen eğitim kapsamında meydana gelebilmesi muhtemel davranış değiştirme sürecinde, çocuğu anlayabilme ve onu tanıyabilme açısından bir matematik, bir

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

fen, bir kimya ve bir fizik öğretmeninden çok sanat eğitimcisine ihtiyaç vardır. Zira yukarıda değinilen bu farkındalıkları açığa çıkarması gereken, göz ile düşünebilen, sezileri güçlü, bu yönde konuya psikolojik açıdan yaklaşabilen eğitimcilere çok önemli görevler düşmektedir. Bunun üstesinden gelebilmesi için de iyi bir “sanat okur-yazarlığı” yönünün olması gerekir. Zira günümüzde artık sanat eğitimcisi, çocukların resmini değerlendirirken sadece estetik kaygıları ve sanatın temel kavramlarını ön planda tutarak betimlemeler yapan klasik bir öğretmen olmaktan ziyade, “çocuğun ruh sağlığı” alanında çalışan bir uzman gibi, çocuğun zekasını, kişiliğini, çevresinde yaşadıklarını ve iç dünyasında yaşadığı fırtınaları veya dinginliği, çocuğun kağıdına yansıttığı resimlere bakarak okuyabilen, psikolojik gereksinmelerin sonucu olarak, psiko-pedagojik açıdan çocuğu daha iyi ve yakından tanıyabilen bir uzman edasıyla konuya yaklaşp resimleri öyle değerlendirmesi gerekir.

“Çocukta sanat eğitiminin aileler ve eğitimciler tarafından önemsenmesi neden bu kadar önemlidir?” diye bir soru insanların kafasında oluşabilir. Bu konuyla ilgili olarak görüş bildiren Feinstein ve Hagerty; görsel okuryazarlığın, modern dünyadaki genel eğitimin okuma, yazma ve aritmetik ile eş değer dördüncü ögesi olduğunu öne sürmektedirler. Okuryazarlığın genel eğitim için neden çok önemli olduğunun yanıtını da dört madde halinde açıklamaktadırlar;

İlki, görsel okuryazarlık daha çok gelişimini tamamlamış insan için oldukça önemli olan beynin sağ yarım küresini kullanmayı gerektirmektedir. Böylece düşünme sürecinde beynin her iki yarım küresini kullanmayı, yani bütünsel düşünmeyi geliştirmiş olacaktır.

İkincisi, beynin sol yarım küresine ait soyut düşünceleri canlı inandırıcı, yoğun ve bildik yaparak onları daha iyi anlama olanağı tanımaktadır.

Üçüncüsü, aynı düşüncüyü farklı yollarda işleme yeteneği kazandırmaktadır.

Sonuncusu ise, içinde yaşadığımız doğal ve doğal olmayan çevreden etkilenmekten bireylerin kendi kararlarını alabilmesi için görsel çevreyi okuyabilmelerini ve anlayabilmelerini sağlamaktadır (Feinstein & Hagerty, 1994).

Bütün çocuklar güzelin çağrısına duyarlıdır, eğitimsel çabalar da bu eğilimi geliştirmeyi amaçlarlar. Platon'un değişıyle, "sanat eğitimciliği her şeyden önce gelmelidir." Çünkü kişiliğin formasyonu ve ahlaksal doyumu gelişimiyle yakından ilgili olan artistik ve estetik doyumu gelişmesini görsel sanatlar eğitimi sağlar (Görşen, 2008). Sanat eğitiminin önemi, eğitimbilimi boyutlarında değerlendirildiğinde, çocuğa kendini anlatacağı bir dil, bir anlatım yolu kazandırmasında temellenir. Çocuk resimleri, çocuğun gerçek dünya ile çocukça bakışın kurduğu iletişim göstergesidir. Çocuk resim yaparak duygusal, algısal gelişmeye yol bulur. Soyut düşünmeden gelen yolu çizgi, renk ve leke ile somutlaştırır. Bu yolla çocuk kendine ait bilinmezlerin ipuçlarını yakalamaya başlar. Kendini, yapmış olduğu resimlerle keşfe başlar. Çünkü çocuk resimlerinin temelinde baskısız ruh açılımı vardır (Atan, 2010).

Burada sanat eğitiminin bir bütün olarak ele alması gerekir (okul öncesi ve ilköğretim birinci kademe diye). İşte bu anlamda okul öncesi dönem, ve ilköğretimin birinci kademesi, aileler ve özellikle çocuk için çok büyük önem arz etmektedir. Konuyu okulöncesi eğitim bazında ele alacak olursak, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Kanunu okul öncesi eğitimin amaç ve görevlerini belirlerken; "Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak" (Akyüz, 2013) gerektiği üzerinde hassasiyetle durarak, bu dönemdeki çocuk çizimlerinin bedensel gelişime paralel bilişsel, duygusal ve sosyal yönleriyle ele almak gerektiğini kastetmektedir. Çocuk bu dönemi bir anaokulu ve kreşte geçirmiş ve başındaki öğretmen görsel okuma-yazma konusunda kendini geliştirmiş bir eğitimci ise, bu öğretmenin katkısıyla söz konusu dönemi verimli geçirip bir çok kazanımlar elde edebilir. Şöyle ki; çocuk bu dönemde okuma yazma bilmediği için kafasında oluşan birikimleri dışa vurmak

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

isteyecektir. (Aynı durum ilköğretim birinci kademe öğrencisi içinde geçerlidir. Aradaki tek fark birinin okuma yazmayı yeni öğreniyor olması, ötekinin ise okuma yazmayı bilmiyor olması) Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu da resim yapmaktır. Zira resim yapan çocuk hem eğlenecek hem iyi vakit geçirecek hem de üretme şansı bulacaktır. Yaptıkları resimler ailelerin, okuldaki öğretmenlerin ve diğer büyüklerin dikkatini çekecek ve bunlardan aldıkları övgüler öğrencileri daha fazla motive ederken bu dönemde yaptığı resimler çocuğun hayatında önemli bir yer kaplayacak ve bu durum ileriye dönük bakış açısını olumlu yönde bilinçli bir şekilde güçlendirecektir. Bu gelişmeler öğrencinin resim çizmek için daha fazla istekli olmasına vesile olurken, sonuç itibariyle anaokulunda alınan bu eğitim sonrasında gelişen yaratıcılık ve çok yönlü düşünme becerileri sayesinde genel anlamda “çocuklarda akıcılık, özgünlük, esneklik gibi yaratıcılık özelliklerinde önemli bir artış” gözlenecek ve bu da özgüveninin artmasına neden olacaktır (Aynal, 2010).

Öğrencideki bu olumlu gelişmeler göz önünde bulundurularak ebeveynler, çocukları resim yaparken onlarla konuşmalılar, çocuğun duygu ve düşüncesini paylaşmalıdırlar. Böylece çocuğun hem dil hem de duygusal gelişimine katkıda bulunulmuş olurken, çocuğun içsel dünyasına dair başka yollarla anlatamayacağı şeyleri öğrenebilirler. Bunu yaparken de kesinlikle çocuğun çalışmasına sözlü (şurayı yanlış çizmişsin gibi) veya elinden kalemi-fırçayı alıp kendisi çizmesi gibi müdahalelerde bulunulmamalıdır. Çocuğa temin edilen resim malzemesi satın alınırken çocuğun sağlığına uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir. Çocuğun yaptığı resimleri beğendiğinizi hissettirerek onları çerçeveletip astırmanız çocuğu sevindirecek ve böyle bir durumda çocuk kendine ve yaptığı emeğe saygı duyulduğu hissine kapılıp mutlu olacaktır. Çocuk resim yaparken ebeveynler mümkün olduğu nispette ona eşlik etmeye çalışmalılar, siz bir şeyler yazarken onun da resim yapıyor olması, kendine güvenini artıracak, birlikte çalışıyor olma hissi onu oldukça mutlu edecektir.

Konuyu sosyolojik boyutuyla birlikte ele aldığımızda; yaşadığımız toplum içerisinde, çeşitli (boşanma, terk etme, istismar, ihmal, sosyoekonomik yoksunluk vs.) nedenlerden dolayı binlerce çocuk ailesinin yanında büyümemektedir ve bu durum çocukların bilişsel, sosyal ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilerken çocukta davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Davranış bozukluklarına neden olan bu etkiler (saldırganlık, yetersizlik, içine kapanıklık, kendini ifade edememe vb.) çocuğun çizimlerine ve oluşturduğu figürlere doğrudan yansımaktadır. Resim dersi kendini ifade etmekte zorlanan, çekingen, pasif, çocuklar için de kolay bir ifade aracıdır. Çünkü çocuk resim yaparken, direnç oluşturacak bir uyarıcıyla karşılaşmaz (Aktaş, 2008). Bu yüzden yaptığı resimler çocuğun iç dünyasında yaşadığı fırtınaları veya dinginliği kağıt üzerine yansıtması açısından çok önemli olup ona bu fırsat sıklıkla verilmelidir.

Çocuklar yaptıkları resimleri, hayal dünyalarında geliştirip, muazzam bir şekilde sözcüklerle süslendirilip çocuksu betimlemelerle destekledikleri hikayelerle birleştirdiklerinde çalışma anlam kazanır. Çocuk, resimler aracılığıyla iç dünyasında kopan fırtınaları veya dinginliği, bilinçaltında tutup çeşitli nedenlerle dışa vuramadığı isteklerini, eyleme dönüştüremediği duygu ve düşüncelerini hayata geçirme fırsatı yakalar.

Uzmanlara göre resim çocuk psikolojisinin en önemli aracı olduğu için çocuğa toplum içinde (evde ve okulda) kendini anlatma ve o an nasıl bir psikolojik yapının içinde olduğunu dile getirme açısından büyük görev düşmektedir. Nitekim psikologların da dediği gibi, bu anlamda “Çocuk çizimlerini, bilişsel, duygusal ve sosyal yönleriyle birlikte ele almak gerekir” (Börekçi, 2013). Çocuğun yaşadığı toplum içinde öncelikli olarak ailenin yeri ve önemi büyük olduğundan, çocukların çizdiği resimler bize konu ve figür seçiminde rol oynayan kültürel ve sosyal belirleyicileri değerlendirme ve davranış problemlerini tespit etme olanağı verir

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

(Okuyay, 2008). Çünkü çocuk çevresinde olup bitenleri ve gördüklerini beynine kaydeder ve öncelikli olarak bunları resmeder.

Birçok insan için çocuğun yaptığı resmin estetik görüntüsü bir şeyler ifade ederken, çocuğun yaptığı resimde onu değerlendirme anlamında rol oynayan bir çok faktörden söz edilebilir. Bunlar; resimde çizilmeyen uzuvlar (el, ayak veya ağız), kalemin kağıt ile temasındaki sertlik-yumuşaklık durumu, insan figürlerinin kağıt üzerindeki yeri, büyüklüğü-küçüklüğü, vücut bölümleri arasındaki oranlarla, renkler ve bu renklerin kullanım zenginliğidir. Bu konu üzerinde inceleme ve yorum yapıp genel kanısını ortaya koyması açısından uzmanlara ve okul içinde çocuğun davranış bozukluğu, içine kapanıklık, şiddet veya üstün zekaya bağlı yaramazlık ve hiperaktiflik durumlarının ortaya çıkarılması açısından da resim öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Çocukların bu konu üzerinde yani aile bireylerinin yaşadıkları mekanları ve birbirleriyle olan ilişkilerini konu alan resimleri inceleyen uzmanlar ve öğretmenler, aile resimlerinin içinde aile bireylerinin konumu, büyüklüğü küçüklüğü, yakınlığı uzaklığı ile ilişkilendirip, bilgi sahibi olmaları açısından büyük anlam ifade eder. Çocuğun yaptığı bu resimler ayrıca öğretmenlere, velilere çocuk hakkında bilgiler verebilme ve çocuk ile daha sağlıklı iletişim kurma açısından imkanlar sağlayacaktır. “Ancak unutulmamalıdır ki, resim değerlendirilmesi projektif bir tekniktir. Yorumlar yorumlayana göre değişkenlik gösterebilir”(Yavuzer, 1997).

Amaç

Bu araştırmanın yapılmasındaki birinci amaç; güzel sanatlar eğitimi ile okul öncesi eğitimi alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının çocuk resimlerini bilimsel verilere dayandırarak okuyabilmelerini sağlamaktır. Eğitim camiasının başında bulunan ve ülkemizdeki öğrencilerin geleceğine yön veren yetkililerin bu konuya daha fazla önem vermesini sağlamanın yanı sıra, görsel okur-yazarlığa ilişkin literatür taraması yaparak,

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

ortaya konan çalışmalarla ülkemizin görsel okur-yazarlık alanında genel durumunu betimleyen bir analiz yapmak ve durumu net bir şekilde ortaya koymaktır.

Görsel ve sözel iletişim kavramlarını karşılaştırarak her iki iletişim alanına ait farkındalıkları ortaya koymak, görsel okur-yazarlık eğitiminin resim öğretmenleri ve okulöncesi öğretmenleri açısından ne kadar hassas bir konu olduğunu ortaya koymak da bu çalışmanın ikinci amacıdır.

Yöntem

Sanat eğitiminde çocuğun sanatsal gelişiminin bilinçli bir şekilde devam ettirilmesi çok önemlidir. Buna mukabil uygulama süresi boyunca sürecin yakından takip edilmesi, etkinliğe uygun materyal kullanımının yanı sıra, seçilen yöntem de önemlidir. Bütün bunlar doğru yöntemle ifade edilmediği sürece, sanat eğitiminde verimlilik düşerken, istenen sonuç elde edilmemiş olacaktır.

Öğretim strateji, yöntem ve teknikleri, bir programın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde etken olan öğretim düzeni ile ilgili tanımlardır. Yöntem; bir konunun öğretiminde, istenen, hedeflenen sonuca ulaşmada izlenecek yoldur. Ne öğretiyorum?, ne öğreniyorlar? sorularının yanı sıra, nasıl öğretiyorum? sorusuna da yanıt arar (Kırıçoğlu, 2009).

Bu çalışmada “Sunuş Yönüyle öğretme Stratejisi” kullanılırken, “Öğretimde izlenecek Yöntemleri Öğretim Stratejisi Belirler” tezinden yola çıkarak; açıklayıcı, yorumlayıcı bir yaklaşımla kavram ve genellemelerin öğretilmesi amaçlanmıştır.

Öğrenciye ilk aşamada ilke, kavram ve genellemeler düzenli ve programlı bir şekilde anlatılmış, görsel okur yazarlık alanı ile ilgili temel bilgiler hazırlanarak öğrencilere sunulmasını müteakip ilk planda “Günümüzde artık harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okur yazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

gelmemektedir. Bu nedenle eğitimcilerin, özellikle okul öncesinden başlayarak ilköğretim okullarında hem sözcükleri hem de resimleri işlemeyi, onlara bir anlam yüklemeyi, dahası metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak, birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak görsel okur-yazarlığı öğrenmeleri” konusu somut bir şekilde detaylarıyla anlatılmış ve son aşamada da daha önce başka bir guruba yaptırılan örnekler yazınsal ve görsel olarak gösterilmiştir.

Alan ve Katılımcılar: Araştırmaya yaşları 19 – 24 arasında Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünden 12 ve Okul Öncesi Eğitiminden 40 olmak üzere toplam 52 öğrenci iştirak etmiş olup, araştırmada “Örnekleme (Temsili Grup)” (Çepni, 2014) yöntemi kullanılmıştır. İştirakçiler Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü dördüncü sınıf ve Okul Öncesi Öğretmenliği Programı üçüncü sınıfında okuyan öğrencilerdir.

Verilerin Toplanması: Bu araştırma çalışması 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde uygulamaya konmuş ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Eğitimi Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin almış oldukları “Görsel Sanatlar” dersi ile “Öğretmenlik Uygulaması” dersi ortak ele alınarak bu alanda,” çocuk resmini bilimsel verilere göre değerlendirebilme” anlamında, yaşanan sorunlar yerinde tespit edilmiştir.

Ayrıca her staj öğrencisine staj yaptıkları okullardaki öğrencilerden bir gruba muhtelif konularda resimler yaptırarak, her staj öğrencisinin anaokulu öğrencisine ait 5 ile 10 çalışma yaptırması,

Yaptırılan çalışmaların her hangi (pastel, suluboya, guvaj, kuruboya vb.) bir teknikte yapılmış olması,

Staj öğrencisinin resmi yapan öğrenciyle sohbet etmesi ve çocuğun neler yapmak istediğini veya ne mesajlar vermek istediğini öğrenip, çocuğun duygu ve düşüncelerini bir rapor halinde kağıda aktarması,

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

Çocuğun yaptığı bu resmi psikolojik ve sosyolojik açıdan bilimsel olarak değerlendirmesi ve kendi yorumunu da eklemesi,

Bir dosya içinde sunması,

Araştırmanın amacı doğrultusunda, çocuğun sosyo-ekonomik durumunun belirlenmesi maksadıyla, dosyanın ilk sayfasında;

ÇOCUĞUN

Adı

Soyadı

Yaşı

Ailede Kaçınıcı Çocuk

Okul/Sınıfı

Kardeş Sayısı

Ailenin Mesleği

Ailenin Gelir Düzeyi

gibi resmi yapan çocuğun kimlik bilgilerinden ve sosyal durumunu gösteren bilgilerden oluşan künyesinin yer alması istenmiştir.

Verilerin Analizi: Okul Öncesi Eğitimi Bölümünde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının hazırlamış oldukları dosyalarda yer alan ifadelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde “Etnografik Araştırma Yöntemi” (Çepni, 2014) ve Nitel (betimsel) analiz tekniği kullanılmıştır. Nitel analiz tekniği ile veriler özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Nitel Analizin Amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir hale getirilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2006). Ayrıca nitel analizler sosyal olaylar ve olguların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini anlamamızı sağlayan tekniklerdir. Nitel araştırmalarda amaç ölçmekten çok, değişkenlerin derinlemesine incelenmesi ve

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

çalışılmasıdır. Ancak nitel yöntemler her ne kadar sayılamaz dense de her zaman sayısal verilere dönüştürülebilme imkanı vardır (Böke, 2011).

Belirlenen temalar doğrultusunda verilen cevaplar göz önünde bulundurularak elde edilen verilerin detaylı analiz edilmesi sonucu; şu kaniya varılmıştır:

Geçen zaman zarfında farklı anlamlar isnat edilerek anlatılmaya çalışılan resim, şekil ve biçimler, uzun bir tarihi süreç içerisinde alfabe-deki harflere dönüşerek sözel iletişim biçiminin kaynağını oluşturmuştur. Fakat sözel iletişim hiçbir zaman görsel iletişimin yerini almaya çalışmamış abartılı bir benzetmeyle ona rakip olmamıştır. Tam tersi her iki iletişim biçiminin de ortaya çıkışından günümüze kadar kendine özgü yapısını koruduğu ve buna karşın bu yapıdan ve bu yapıdaki kurallardan taviz vermediği kanaati hasıl olmuştur. Örnek verecek olursak; bir edebiyatçı veya şair duygu ve düşüncelerini sözcüklerle anlatmaya çalışırken bir plastik sanatlarla ilgilenen sanatçının görsel anlatım dilini tercih ettiği görülür. Böyle bir durum vuku bulduğunda birinin diğerine karşı üstün olduğu veya yetersiz kaldığı anlamını çıkarmak yanlış olur. Ne var ki; bazı durumlarda bahse konu her iki iletişim biçiminin de tek başına yeterli olmadığı durumlar söz konusu olduğunda, bazen resim metinlerle desteklenirken, bazen de metin resimlerle desteklenmiştir. Çizgi romanlar veya fotoromanlar bu konuda örnek gösterilebilecek en önemli kaynaklardır.

Bulgular

Bu bölümün değerlendirme kısmında ortaya çıkan çalışmalarla ilgili hazırlanan dosyaların incelenmesi neticesinde staj öğrencileri; görsel sanatlar dersi adı altında verilen “Görsel Okur-yazarlık eğitimi” nin oldukça faydalı geçtiğini, bu eğitimi almadan önceki durumla şu anki durumun çok farklı olduğunu belirterek, çocuk resimlerine bakış açılarının değiştiğini ve o resimleri değerlendirirken daha bilimsel yaklaşımlar göstereceklerini ifade etmişlerdir. Staj öğrencileri bu çalışmayla ilgili görüşlerini, hazırlamış oldukları dosyaların sonuç bölümünde şöyle dile getirmişlerdir:

-“Bu dersi almadan önce öğrencilerin çalışmalarına farklı gözle bakıyordum, aldıktan sonra bambaşka bir gözle bakmaya başladım, çünkü orada çizilen nesneler veya uygulanan renklerin bir şeyler ifade ettiğinin farkına varmıştım. Bu görsel okur-yazarlık eğitiminde her öğretmenin, hele hele kişisel olarak çocukların üzerinde büyük iz bırakacak biz okulöncesi öğretmenlerinin de kendilerini geliştirmelerinin çok faydalı olacağı kanaatindeyim. Son olarak diyorum ki; insanı, her öğrendiği bilgi bir yaş daha büyütür. Bu dersin de bizim üzerimizde bu etkiyi bıraktığına inanıyorum.” (S.Ö.1)

-“Okul öncesi öğrencilerinin çalışmaları benim için önceleri hiçbir şey ifade etmiyordu, onları çocuk karalamaları olarak niteliendiriyordum fakat bu dersi aldıktan sonra yaptıkları resimleri ve o resmi yapan çocukları, kendilerini ifade etme adına daha iyi tanımaya başladım. Görsel okur-yazarlık ve resim okuma konusu resimlerinden çocukları nasıl okuyacağımızı öğretti. Daha önceden bilgim olmadığı, sadece bakıp geçtiğim resimleri dikkatlice incelemeyi, çizgilerin altında gizlenmiş duyguları, tek bir noktanın bile neler anlatabileceğini öğrenmiş oldum. Dilin anlatamadığını renkler ve çizgilerin anlatabileceğini hiç düşünmemiştim. Bu çalışmanın bana çok büyük katkısı oldu. Artık üstten bakıp geçmeyecek onun yerine onlarla sohbet edip, çocukları yaptığı resimden tanıyacağım.” (S.Ö.2)

-“Başta resmi incelerken bu kadar detaylı ve gerçekçi bilgilerle yorumlamıyordum. Bu dersi aldıktan sonra çocuk resimlerini çok yönlü incelemeye başladım. Artık resmin sadece tonlama ve olay akışına değil anlattığı duygulara ve ince detaylara da bakıyorum. Mesela çocuğun sayfanın bir kısmını kullanması ve büyük bir bölümünün boş bırakması çocukta var olan özgüven eksikliği gibi anlamlara geliyor olması açısından fazlasıyla dikkatimi çekti ve

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

beni çok etkiledi. Kısacası görsel okur-yazarlık dersinden çok şey öğrendim. Kendilerini en iyi ifade etmenin yolu olan çocukların yaptıkları resimleri şimdi daha iyi anlayıp, yorum yapabildiğim için kendimi şanslı hissediyorum. Zira aynı bölümü başka üniversitelerde okuyan arkadaşarımla bu konuyu kıyasladığımda bizim onlardan daha farklı duygularla ve bilimsel verilere dayandırarak çalışmaları değerlendirebildiğimiz gerçeğini görmeye başladım.” (S.Ö.3)

-“Bu dersi almadan önce öğrencilerin çalışmalarına farklı gözle bakıyordum, aldıktan sonra bambaşka bir gözle bakmaya başladım, çünkü burada: onların aile yaşantılarını, baş edemedikleri durumları, mutluluklarını ve sıkıntılarını resimlerle ne kadar iyi ifade ettiklerini öğrenme fırsatı buldum. Resimde kullanılan rengin, sayfanın kullanım şeklinin, çizdikleri evlerinin ve ailelerinin yerlerinin-büyükliklerinin ne kadar önemli olduğunu ve bunların her birinin çocukları anlamamda ne kadar etkili olduğunu gördüm. Çocuğun bir güneşi çizmesinin neler ifade ettiğini, resmin ne kadar önemli olduğunu gördüm. Sonuç olarak her okulöncesi öğretmenin bu konuda bilgi sahibi olmasının ne kadar önemli olduğu kanısına vardım.” (S.Ö.4)

-“Bu bölümde okurken üçüncü sınıf öncesine kadar, çocukların yaptığı resimleri değerlendirirken; “Evet, sen ne yaptın bakalım” diye ayakta, eğilerek öğrencinin çalışmasını değerlendirdiğimde, öğrencilerden;

-“Öğretmenim ben evimizin resmini yaptım” veya “ben okulumuzun resmini yaptım” ya da “ben He-Man’i çizdim öğretmenim, o herkesi öldürüyor”.

“Gibi bu ve benzeri cevaplar alırdım ve ‘çok güzel olmuş’ , ‘aferin sana’ diye başlayan beğeni ifade eden sözcüklerle onları motive ettiğimi zannederdim. Ancak hocamızın “resmi yapan öğrenciyle, yaptığı resim hakkında oturup sohbet edin, çocuğun ne yapmak

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

istediği ve ne mesajlar vermek istediğini öğrenip, çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durumu anlamaya çalışın” diye sık sık bizlere telkinde bulunması, benim çocuklara ve yaptıkları resimleri, farklı bir şekilde değerlendirmeme neden oldu ve şimdi o resimleri hocamın dediği gibi değerlendiriyorum. Bu bana alan hakimiyeti açısından özgüven verirken, öğrenci velileri arasında işi bilen bir uzman gibi algılanmama ve yaptığım işi sevmeme neden olmaktadır. (S.Ö.5)

Sonuç Ve Öneriler

Durumu özetleyecek olursak; günümüzde artık harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle (sözel iletişimle) yani alfabe okuryazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli gelmemektedir. Bu nedenle eğitimcilerin, özellikle okulöncesinden başlayarak okullarda hem sözcükleri hem renkleri hem de resimleri işlemeyi, onlara bir anlam yüklemeyi, başka bir anlatım tarzıyla metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak, birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak görsel okuryazarlığı öğrenmeleri sağlanmalıdır. İyi planlanmış sanat eleştirisi uygulamaları ile bir sanat eseri çözümlenmesi eğitiminin de bu süreçte göz ardı edilmemesi ve hatta söz konusu görsel okuryazarlığı eğitime artı bir destek vereceği gerçeği de unutulmamalıdır.

Yukarıda önerilen bu okuryazarlığı, öğrencinin öğrenebilmesi için işi bilen profesyonel sanat eğitimcilerinden ders alması gerekmektedir. Bu eğitimi alabilmeleri için, “Eğitim Fakültelerine en azından seçmeli olarak konulacak görsel okuryazarlık dersi ile ülkemizin eğitiminde en büyük payı olan öğretmenlerin bu konuda bilinçlenmesi sağlanabilir. Benzer şekilde eğitim fakültelerinde disiplinler arası çalışmaları özendirmek amacıyla görsel okuryazarlık konusunda lisansüstü program açılması ya da var olan kimi derslerle

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

ilişkilendirilmesi görsel okuryazarlık konusunda atılacak önemli bir adım olabilir” (Tanrıverdi, 2013).

Sonuç itibariyle yapılan bu araştırma şunu ortaya koymuştur ki; “çocuk resimlerinin okunması” konusu, üzerinde öncelikle durulması gereken ve sadece okulöncesinde değil ilköğretim okullarında okutulan “görsel sanatlar eğitimi” dersine bakış açısını olumlu yönde değiştirmesi açısından da çok önemli bir konudur. Bu bağlamda konuyla ilgili olarak uzmanlar da, içinde bulunduğumuz bilgi çağında, çocuğun çağdaş sanat eğitimi için, çocuğun dilini anlayan, psikolojik analiz yaklaşımında bulunan, onlardan gelecek mesaj sinyallerini çözümleyebilecek, bilgi ve duygu donanımlı sanat eğitimcisi olmak gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Yapılan bu araştırma sonucunda ortaya çıkan tablo uzmanlarla aynı kaygıları taşımam ve aynı çözüm yolları önerisinde bulunmam açısından paralellik göstermektedir.

Bu bilgiler ışığında;

İlköğretim okullarında resim dersine gereken önemin verilmesi, bu bağlamda ders saatinin yeniden en az iki saate çıkarılması,

Daha fazla zaman kaybetmeden YÖK tarafından, Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerinde okutulan dersler arasına “Sanat Okur-Yazarlığı” veya “Resim Okuma” ya da her ikisi bir arada “Sanat Okur Yazarlığı ve Resim Okuma” dersi adı altında bir ders konması,

Aynı şekilde Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümleri lisans dersleri arasına da “Resim Okuma” veya “Görsel Okur-Yazarlık” derslerinin konması, isabetli bir karar olacaktır.

Zaten ilköğretim okullarında varlığı ile yokluğu sürekli tartışılan , okul idaresi ve veliler tarafından “Çocukların zamanını çalan” veya “gereksiz ders” olarak nitelendirilerek

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

süresi bir saate düşürülmüş, görsel sanatlar dersi ya üvey evlat muamelesinden kurtulup “Türk Eğitim Sistemi” içerisinde hak ettiği yeri alacaktır ya da Büyük Önder’in de dediği gibi toplumun “....hayat damarlarından biri kopmuş” olacaktır.

Makalenin Bilimdeki Konumu (Yeri)

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Anabilim Dalı

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Literatürde mevcut çalışmalar incelendiğinde, daha önce sınırlı sayıda benzer çalışmalar yapılmıştır; ancak içinde bulunduğumuz bilgi çağında, çocuğun çağdaş sanat eğitimi için, onun dilini anlayan, psikolojik analiz yaklaşımında bulunan, onlardan gelecek mesaj sinyallerini çözümleyebilecek, bilgi ve duygu donanımlı sanat eğitimcisi yetiştirilmesi şarttır. Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitimi bölümlerinin lisans dersleri arasına, en azından seçmeli de olsa “Çocuk resimlerinin okunması” dersinin konması ve bugüne kadar bu konunun yeterince gündeme getirilmemiş olması böyle bir araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

Aktaş, M. (2008). Çocuk ve Yaptıkları Resimler, www.tavsiyedyorum.com

Akyüz, Y. (2013). Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi, Ank. 2013, s. 346

Atan, A. (2010). Çocukta Sanat Eğitiminin Önemi, <http://ahmetatan.com>

Aynal, Ş. Ö. Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi, Pegem Akademi, Ank. 2010

Börekçi, Büşra, Çocuklarda Resim ve Terapide Resmin Kullanımı, <http://www.tavsiyedyorum.com>, İst. 2013

Böke, K. (2011). Sosyal Bilimler Araştırma Yöntemleri, (3.Baskı), Alfa Basım Yayım Ltd. Şti. İstanbul.

<http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.33>

ISSN:1305-020

Branton, B. (1999). “Visual literacy literature review”,
(<http://vicu.utoronto.ca/staff/branton/litreview.html>)

Çepni, S. Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, Celepler Matbaacılık, Trabzon, 2014

Demirel, Ö.Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Pegem Akademi, Ank. 2012

Feinstein, H. &Hagerty, R. (1994) Visual Literacy in General Education, University Of
Cincinnati.

Görşen, Nurşen, Çocuk Resimlerini Okumak, (2008), www.Egitimciyim.net/forum

İşler, A.Ş. (2002) Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi,

Uludağ Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Sayı:1. s. 155

Kırıñoğlu, O. T. (2002). Sanatta Eğitim; Görmek, Öğretmek, Yaratmak, Pegem Yayıncılık.

Kırıñoğlu, O. T. , Olcay Tekin, (2009). Sanat Kültür Yaratıcılık Görsel Sanatlar ve Kültür
Eğitimi-Öğretimi, Pegem Akademi.

Okyay, L. Altıyaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyo-kültürel değişkenler ve davranış
problemleri açısından karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üni.
Sos. Bil. Enst. 2008

Tanrıverdi, B & Apak, Ö, (2013). Görsel Okur Yazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi, Uludağ
Üni. Eğt. Fak. Dergisi, Cilt:26, Sayı:1 Nitel Araştırma Yöntemleri (Altıncı Baskı)
Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Wileman, R. E., (1993). Visual Communicating, EnglewoodCliffs, N. J.
EducationalTechnologyPuplications.

Yavuzer, Haluk, Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitapevi, İst. 1997